

Mensen met een hart!

Honderd jaar zusters van Liefde van J.M. in Nederland

Verhaal van Jacqueline...

En dan hoor ik het verhaal: “Zaterdagmiddag loop ik binnen bij Jacqueline, student economie aan de Erasmusuniversiteit te Rotterdam.. Bij binnenkomst in het studentenhuis breek je de nek over de troep. Haar kamer niet veel beter. Tussen de frutsels en de opengeslagen boeken op haar bureau staat een heilig Hartbeeld in vol ornaat! De armen wijd, een lang wit kleed, er overheen een rode mantel en op het voetstuk ”*Komt allen tot mij*”. Het past totaal niet bij haar. “Hoe kom je dáár nou aan?” “Gekocht op de markt”, “Weet je, waar zie je dat tegenwoordig nog? Een man die zijn bloes open doet en zijn hart laat zien!” “Wie het is weet ik niet precies, het spreekt me sterk aan, tenminste iemand met een hart”.

Tot liefde geroepen

Diep van binnen snakken wij naar mensen, die de noden en het geluk van de ander ter harte gaan. Zoektocht naar een spiritualiteit gekenmerkt door welgemeende aandacht, hart hebben voor elkaar. Paus Benedictus XVI schreef zijn eerste encycliek – God zij dank - niet over de dogmata, maar over “*Deus Caritas est*”, God is Liefde. De Algemene Overste van de Broeders van Liefde bedankte de Paus hiervoor. Zijn antwoord: “Ik schrijf erover, maar jullie brengen het in praktijk”. Spiritualiteit gaat niet over prakkezeren, maar over praktiseren in het doodgewone en vaak gewonde dagelijkse leven.

Die praktijk brengt ons vandaag feestelijk bijeen, honderd jaar Zusters van Liefde J.M. in Nederland. Honderd jaar pogen “*hart te hebben*” voor de minderbedeelden. Honderd jaar “*de handen uit de mouwen, de handen gevouwen*”. Honderd jaar deel uitmakend van die grote congregatie van zusters en broeders, die de Gentse Kanunnik Josef Triest in 1807 begonnen is zoals hij zegt, om nabij te zijn aan mensen in de goot. Hij ging rond in de sloppen en stegen en daar werd hij herkend door hen, die tekort kwamen of tekort gedaan werden, de “goede mijnheer Triest”. Een man met een hart voor hen.

“Geef religieus erfgoed toekomst”.

17 Januari van dit jaar werd onder gebeier van kerkklokken het “Jaar van het Religieus erfgoed” geopend onder het motto *Geef religieus erfgoed toekomst*.

Van de uiterlijke structuren, de grote gebouwen, moederhuizen en kloosters verspreid over ons land, blijft in ons tijdsgewricht bijna niets over, volledige kaalslag, Hoe terecht het ook is materieel erfgoed te beschermen, ten diepste gaat het om het behoud van een ander erfgoed.

Hoe fraai de klooster – gebouwen ook zijn, hoe indrukwekkend de boeken over spiritualiteit, zelfs goud op snee in de boekenkast, als ze niet beleefd worden van binnenuit, “met gevouwen handen en handen uit de mouwen”, dan zijn ze goed voor het museum.

Zou het niet veel reëler zijn terugblikkend vanuit het heden op die veelbelovende aanzet tot vernieuwing, na het Tweede Vaticaans Concilie, omschreven als een nieuwe lentetijd, te spreken van een prachtige milde herfsttijd die intrad na een lange verzengende zomer waarin geen briesje te bekennen viel. Eeuwenlang waren vorm en inhoud gefixeerd, alsof constante

verandering alleen in het domein van de natuur een realiteit is.

Misschien had die zomer te lang geduurd, want in die prachtige herfsttij raakten vorm en inhoud in een vrije val, groeide het besef uit de vormen is de geest verdwenen. Misschien is de stilte, waarin de Kerk en het religieuze leven nu verkeert het passende antwoord op de wintertij waarover Karl Rahner reeds sprak.

Merkbaar is een verschuiving van traditionele geloofsopvattingen naar een tastend en zoekend geloof geënt op levenservaring. Traditionele religieuze beelden voelen zich unheimisch in onze cultuur. Ze worden ontdaan van de door de eeuwen heen aangekoekte betekenis en beleving. We leven niet langer in een monolithisch kader van kant en klare antwoorden. Discontinuïteit overheersend kenmerk van onze cultuur in een toenemende pluriformiteit die geen eenduidige antwoorden meer toelaat. De rijkdom uit het verleden laat zich niet zomaar verbinden met het nieuwe levensgevoel. We mogen leven te midden van een rijk scala van levensbeschouwingen die ons bereikt via de media en andere kanalen. Naarmate de kerken al te zeer hun tijd en energie nodig hebben om financieel het hoofd boven water te houden, in die mate neemt hun relevantie af voor de mens die tastend en zoekend onderweg is. Hier ligt een belangrijke taak voor religieuzen. Al is het aantal tanende, toch kunnen zij de zoekende mens nabij zijn, hen helpen onbewust levende vragen te verhelderen, inzichten uit verschillende tradities aan te reiken. In plaats van gefixeerde antwoorden heeft de huidige mens stapstenen nodig van levengevende inzichten.

Groei: permanent proces

Ieder mens vervelt in de loop van zijn leven. Groei betekent een permanent proces van verandering. Dit brengt met zich mee onzekerheid, loslaten, met twijfel durven leven. Het betekent een groei-proces doorleven met broodnodige ruimte voor reflexie en gebed. Soms gaan door een Donkere Nacht, zoals Johannes van het Kruis het zegt: "*Het duister is mij licht genoeg*".

Een uitdaging die vaak de bekoring kent "*op de plaats rust*". Is het niet zo, dat bij de keuze tussen risico voortvloeiend uit creatief op - zoek - gaan, **en** de zekerheid van de op wetten gebaseerde structuur, de zekerheid het al te vaak wint.

Onze boeiende traditie is rijk aan mensen die gezocht en geworsteld hebben. Mystici, die hun grote of kleine inzichten, hun intense ervaringen met ons willen delen. Die ons verlokken en aanmoedigen diezelfde zoektocht te ondernemen. Het waren en het zijn mensen die zich niet laten inkaderen. Hun inzichten zijn vaak even universeel als bedreigend voor de gevestigde orde. De ongeschoeide Karmeliet Johannes van het Kruis, groot mysticus, schreef bemoedigend over dit biografisch – existentieel groeiaspect, waarin het lijkt, dat het zicht op God verduisterd is en wij het spoor in ons eigen leven helemaal kwijt zijn. In die periode van het leven probeert hij een gids te zijn, gaat hij met ons op pad.

Ongeschoeid - zijn

Mijn eigen worstelen met onze tijd en mijn levensinzet (mijn roeping) vind ik het scherpst verwoord in het proces van "*ongeschoeid- zijn*". Voor mij een geuzennaam. Ik leef in een tijd, waarin mijn oude schoenen mij niet meer passen, maar er zijn ook nog geen passende nieuwe voorhanden. Dat daagt mij uit met blote voeten te gaan staan in de modder en de klei van kerk en samenleving. Met beide voeten op de grond!

Theresia van Avila zag in haar tijd, dat - zoals ze zegt - “*de wereld in brand stond*” en “*de kerk zeer gehavend was*”, zij trok als teken van een tegenbeweging, - haar hervorming van de Karmel - , de schoenen uit en ging ongeschoeid door het leven. Het betekende ook voor haar dat je het risico voor lief moet nemen dat anderen op je tenen gaan staan, dat je blaren kunt krijgen. De omgeving, de kerk en samenleving zijn soms – vaak – hard en vol onbegrip.

Maar ook weet je zoals Mozes bij de brandende braambos (Ex.3,5) niet elders, maar hier is je plaats en hier gebeurt het. Deze plaats is heilig, doe je schoenen uit, onvoorwaardelijke eerbied, hoe vreemd de plaats ook mag zijn.

Eertijds werd het religieuze leven beheerst door strakke protocollen. Individualiteit moest ondergeschikt blijven aan het collectief. Toen religieuzen de ruimte kregen hun eigen individualiteit te laten spreken, kwam de uitdagende opgave zelf verantwoordelijkheid te dragen voor je keuzen en handelen. Dit leidde tot heroverweging, soms kunnen wij spreken van heilzame scheidingen of van geslaagde veranderingen. Misschien zouden echtelieden of religieuzen elke vijf jaar hun beloften moeten vernieuwen. Niet om je te laten leiden door emotionele grillen, maar je levensweg dieper te verankeren, te verantwoorden naar elkaar toe.

Is het niet opmerkelijk hoe de gesecculariseerde samenleving met name in de zorgsector en het bedrijfsleven mensen meer en meer benaderd als 'resource-material', zonder een vorm van eigenheid.. Eigen initiatief wordt hier niet langer op prijs gesteld. Het strikt volgen van protocollen wordt de zorgverlener als “heiligmakend”voorgehouden.

In het bedrijfsleven is een toenemende tendens mensen hun eigen werkplek te ontnemen, een flexibele werkplek. Hij moet zijn bureau aan het eind van de dag geschoond hebben, zodat deze de volgende dag door een ander gebruikt kan worden. Niet langer kan de werknemer tot uitdrukking brengen zijn persoonlijke levenssfeer, uitgedrukt in een familiefoto of een bloeiende plant op het tafelblad. Wat vroeger van religieuzen werd verlangd, zien we nu terug in de gesecculariseerde wereld: een uitwissen van de persoonlijkheid.

Afscheid nemen

Wij leven in een tijdspanne die Pohier omschrijft met ontbinding. Ontbinding geeft ons verschillende associaties: verbindingen vallen uit elkaar, het functioneert niet meer. Wat in ontbinding is gaat stinken, daar kun je van walgen, blijkbaar komen er allerlei stoffen vrij die een eigen leven gaan leiden. Mest waarop iets anders kan groeien, het is een kunst een goede composthoop te maken.

In de voorbije jaren ben ik veel ontbinding tegenkomen, gemeenschappen vielen uit elkaar, blijkbaar was er geen al te grote cohesie tussen de verschillende delen. Dat kan ik vervelend vinden, maar je houdt het niet tegen. Het is de kunst daarover te rouwen, afscheid daarvan te nemen hoe moeilijk soms ook. Te weinig hebben wij de kunst geleerd los te laten (Marc.8.35).

Is het onszelf niet tekort doen, wanneer we dit proces van prijsgeven, deze levenskunst niet op creatieve wijze leren verwerken?

Getroffen drong dit tot mij door bij het lezen van de laatste zin uit de roman “*The girl in a swing*” van Richard Adams (Londen 1980, pagina 394). Toen de hoofdpersoon zijn geliefde verloor, dwong hij zichzelf - ik citeer -: “*Ik moet aan het werk. Mijn verdriet en mijn verlies moeten de wereld toch kunnen verrijken.*”

Ik zag duidelijk, dat niet alleen onze prestaties de wereld kunnen verrijken, maar evenzeer waar wij leren te leven met verdriet, met loslaten, met teleurstelling, waaraan niemand kan ontkomen. Deze verrijking moeten we bevechten."

Wij leven in een tijd van afscheid nemen van allerlei zaken, die ons lief zijn; en wij hebben nog geen greep op de ongekende toekomst. Frère Christian, prior van de Algerijnse Trappisten-gemeenschap, vermoord in 1996 met de meesten van zijn confraters zei tot zijn monniken: "Proberen de toekomst te zien of er zich een beeld van te vormen is van de hoop een soort science - fiction maken. Eigenlijk is dat in zekere zin een verkrachten van de hoop. Vergeef mij, ik verkies sterke uitdrukkingen om me te weer te stellen tegen deze verleiding en ze, zo mogelijk, te ontcrachten. Wij hebben niet de verbeelding van God. De dag van morgen zal er anders uitzien, wij kunnen het ons niet inbeelden. In de Koran staat dit prachtige vers dat Mozes in de mond wordt gelegd: "*Mijn Heer, berooid sta ik voor U; ik wil helemaal het goede dat U tot mij wilt zenden*". Dat is ware armoede: niets anders nodig hebben dan deze leegte en overgave. Voor ons een grote genade, staan met lege en open handen.

Mijn eigen zoektocht en persoonlijke omschrijving

Voor mij is het sprekendste element in de zoektocht naar mijn religieuze levenskeuze : **in vrijheid vrijgezel durven zijn**. Het betekent voor mij werken aan bevrijding. Het kloosterleven heeft tijden gekend van onvrijheid en dwangmatigheden. Augustinus zei reeds in navolging van St. Paulus : "*Ga niet als slaven gebukt onder de wet, maar leef als vrije mensen onder de genade*". De druk kan van buiten komen; van een instituut, van maatschappelijke omstandigheden, van een ideologie of van een leider, maar ook in het innerlijk van een mens kunnen krachten leven die onvrij maken.

Vrij-gezel durven zijn, is voor mij de peiler van de toekomst van het religieuze leven. Vrij en bevrijdend in het leven staan. Je **vrijgemaakt** hebben om gezel te zijn, d.w.z. enerzijds vriend, vriendin te zijn **en** anderzijds - in de aloude betekenis van het woord gezel - leerling te zijn . En dit in een drievoudige betekenis:

a. **Vrij gemaakt om gezel, dat wil zeggen vriend(in) en leerling te zijn van jezelf**. Soms is het slecht gesteld met die bevriende omgang met je zelf. Je zelf authentiek lief te hebben Het vraagt bewust te worden wie je echt bent, welke emoties en verlangens in je leven een rol spelen. Zonder angst of valse schaamte voor negatieve gevoelens. Vanuit onze religieuze opvoeding is het ons soms moeilijk gemaakt onszelf te doorgronden. Te vaak is ons geleerd emoties niet te uiten? Negatieve gevoelens werden verdrongen, ons werd voorgehouden ons sterk te tonen, de perfectie na te streven. De lat werd soms zo hoog gelegd dat sommigen – dat velen -er onder door gingen. Gezonde spiritualiteit leert ons daarvan af te stappen, durven leven met onze tegenvallende onvolmaaktheden. Theresia van Lisieux heeft het ons voorgeleefd, aangereikt in haar "kleine Weg".

b. **Vrij zijn om gezel en leerling te zijn van elkaar**. De Deense filosoof Søren Kierkegaard leert dat het wezenlijke van de mens niet ligt, in de aanwezigheid van een bepaalde eigenschap, maar hoe men zich tot zichzelf kan verhouden. Mogelijk gemaakt door het openstaan voor de a(A)nder. In onze cultuur lijkt het soms dat die openheid aan het verdwijnen is.

Zelfverwerkelijking en zelfbeschikking zijn doel in zichzelf geworden.
Ongebondenheid zonder bindingen. Een soort onvermogen elkaar nog te bereiken.

Velen (ook bij ons religieuzen) zijn ondanks de toegenomen materiële welvaart geestelijk dakloos, weinig contact op een dieper niveau.

Te vaak te veel angst en stil verdriet, depressies en vereenzaming. Wie kijkt er naar mij om als ik geslagen ben, als ik verkommer van honger en dorst? Wie houdt mijn hand vast in het uur van mijn dood en weent aan mijn graf? Wie beurt mij op als ik gestruikeld ben of wie wandelt met mij mee op mijn tocht door het duister? Wie bezoekt mij in mijn gevangenschap? Wie vindt mij als ik langs de kant van de weg lig?

Toen Jezus van Nazareth geconfronteerd werd met zieken en met hen, die men voorbij zag werden zij getroffen door zijn liefdevolle blik en warme nabijheid. Jezus roept hen die men buiten zijn gezichtsveld wil houden, zoals kinderen en een roepende blinde. In zijn beschrijving van het laatste oordeel gaat Hij tot het uiterste. Hij verrast iedereen, want Hij identificeert zich met mensen die lijden, ziek zijn en gevangen. Met hen die dikwijls horen bij die onzichtbaren.

Jezus van Nazareth te volgen heeft niets te maken met hiërarchie of met het voldoen aan regels en voorschriften. “Katholiek” zijn betekent algemeen, grenzen overschrijden en geen plek ter wereld en geen mens op aarde uitsluiten. Ook mensen die ons vreemd zijn en die anders denken, zijn mensen door het Kruis verlost. Een vreemdeling is niet iemand die ver weg woont of van ver komt. Eigenlijk zijn wij allen – soms een beetje en soms heel veel – “vreemdelingen voor ons zelf en voor elkaar”.

Het gevoel dat er iemand is die, ongeacht wat je voelt, zegt dat hij van je houdt, die zegt dat je ondanks alles jezelf mag zijn, doet wonderen. Mensen met een hart voor mensen. Jij mag er zijn, wie en hoe je ook bent, voorbijgaande aan ras, geardeerdheid, rang of stand, kleur, of nationaliteit, en godsdienst.

Deze Blijde Boodschap is ook vandaag nog explosief, heeft ook nu een revolutionaire kracht. Het is een stem die moet blijven klinken in onze samenleving, in onze cultuur. Een spiritualiteitsbeweging, een netwerk van hen, die geloven in “de handen gevouwen en de handen uit de mouwen”.

c. Vrij zijn om gezelschap en leerling te zijn van de Levende. Je vrij maken om gezelschap en leerling te zijn van de Levende, de Eeuwige. Of zoals Theresia van Avila zegt: “Bidden is omgaan met een Vriend, van wie je weet dat Hij van je houdt”. Durven accepteren en beleven, dat de Levende, de Eeuwige vanaf den beginne mijn gezelschap, mijn vriend en leerling wil zijn. Wij hebben meer dan genoeg “godgeleerden”, maar we zijn op zoek naar de “van God geleerden”: die God, de Eeuwige- God laten zijn, die Hem niet willen zoeken of ontmoeten terwille van eigen innerlijke vertroosting of genoegdoening, maar omwille van Hemzelf. En niet vanuit onzuivere motieven, om “greep” of “macht” op God of om iets te verkrijgen. Met nadruk wil ik mij distantiëren van elke opvatting die meditatie of contemplatie aanmoedigt om jezelf te vinden. Het christelijk gebed gaat om de ontmoeting met Hem. Vanzelfsprekend vraagt het een lang groeiproces waarin je evolueert van het vrij worden **van** om vrij te zijn **voor**.

Leven in deze Vriendschap is een uitdagende worsteling. Het is waakzaam zijn, blijvend op de uitkijk staan, ook in tijden wanneer je in je vriendschapliefde met de Eeuwige je alleen voelt – *“een outsider in de ogen van de moderne mens”*.

Of wanneer je je afvraagt, waar ben ik mee bezig? Is het niet allemaal spelerei?

De dialoog met de Levende verheldert de “eigen zielenroersels”, een doorgrond worden in hart en nieren. Een groeiend inzicht in de uitdaging voortdurend de vrijheid en de kans te nemen op te komen voor recht en gerechtigheid in jezelf, maar ook in kerk en samenleving. Vanuit deze innerlijke omgang zich geroepen van binnenuit geroepen voelen nieuwe wegen te gaan. Een antwoord te zoeken op de wrange vragen die –nogal eens – opkomen uit de werkelijkheid van kerk en samenleving.

Het is een meewerken dat in onze samenleving het parool blijft: *“handen gevouwen, handen uit de mouwen”*.

Die opdracht durven accepteren, - zoals de jubilerende Congregatie van zusters van Liefde van J.M in Nederland een eeuw lang geprobeerd heeft, - je vrijgemaakt hebben wachters in de nacht te zijn, wegwijzers, zoals in het visioen van de profeet Zacharia, waar hij spreekt over tien mensen uit de gojim, die een Joodse man vastgrijpen bij de slip van zijn kleed en tot hem zeggen: *“Wij willen met jou gaan, want wij hebben gehoord dat de Eeuwige, met jou is”* (Zacharia 8,23).

Eindhoven/Voorhout 15 november 2008

Drs. Alfons Kroese o.c.d